УДК 373.6: 004.03 (043.3)

Морін О. Л., м. Київ

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАМІРІВ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті відображено вплив інформаційного суспільства на формування професійних намірів учнівської молоді. При цьому наголошується на важливості врахування мотивів, якими керується молодь при виборі професії. Зазначається необхідність забезпечення умов, за яких мотивація виникнення професійного наміру не суперечила основним моральним засадам. Пропонується продовжити дослідження стану сформованості інформаційної культури сучасного української молоді та засобів сприяння цьому процесу.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, професійний намірі, учнівська молодь.*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, інтенсивність їх проникнення у життя кожного пересічного громадянина створює нове, по суті інноваційне соціальне середовище, яке спонукає людину до постійної активної комунікації, характеризується новою якістю людського життя, що породжує нову людину та якісно нову соціальну структуру. В інформаційному суспільстві ця нова якість полягає в забезпеченні кожної особи сучасними знаннями, зумовлюючи радикальні зміни в системі суспільних відносин. Тобто основна ідея інформаційного суспільства полягає в досягненні нової фази його розвитку, саме суспільства знань з умовою забезпечення для всіх рівного доступу до них. Отже, поняття інформаційного суспільства відображає об'єктивну тенденцію в соціальній еволюції, коли інформація стає однією з основних цінностей у житті людини [4, с. 5].

Загалом розвиток інформаційного суспільства є передумовою для еволюційного переходу до наступного етапу розвитку цивілізації, технологічною основою якої є індустрія створення, оброблення, передавання й зберігання інформації.

Формування інформаційного суспільства має комплексний характер. З одного боку, це розвиток комунікаційних мереж і систем, нових технологій, засобів мультимедійного зв'язку, а з іншого – це політична значущість глобальної комунікації, соціальні та культурні наслідки користування інформаційними технологіями, збільшення обсягів виробництва в інформаційній індустрії, зміна соціального балансу в доступі до інформації, цифрова освіченість світової спільноти [1, с. 19]. Становлення інформаційного суспільства відзначається неоднорідністю, оскільки різні галузі суспільного життя неоднаково реагують на зміну умов навколишнього середовища [7, с. 19]. Інформаційне суспільство забезпечує залучення великої кількості людей до інформаційних ресурсів, сприяє покращенню обміну інформацією між різними суб'єктами інформаційних правовідносин, пришвидшує розвиток інформаційних взаємовідносин і є одним із пріоритетних напрямів розвитку демократичного суспільства та ідеальної правової держави [8, с. 55].

Основними ознаками інформаційного суспільства слід вважати:

- перетворення інформації на найважливіший економічний ресурс, що має глобальний характер і забезпечує підвищення ефективності, зростання конкурентоспроможності та інноваційний розвиток суб'єктів господарювання;
- зростаючий вплив інформації на всі сфери людської життєдіяльності, перетворення її на предмет загальнодоступного споживання населення;
- інтенсивне формування інформаційного сектора економіки, який займає домінантні позиції в новому суспільстві;
- перетворення інформаційної сфери на фундамент, основу всіх видів економічної діяльності [6].

Теоретико-методичну основу дослідження сучасного інформаційного суспільства складають роботи, у яких розглядаються: окремі аспекти його становлення й розвитку (І. Арістова, В. Баскакова, Н. Білан, В. Воронкова, В. Гавловський, Н. Гендіна, С. Гчатюк, О. Дзьобань, П. Друкер, Д. Дубов, В. Іноземцев, Р. Калюжний, Е. Кальницький, Н. Колкова, В. Кузьмін, В. Ліпкан, С. Луценко, М. Маклюен, А. Марущак, И. Масуда, П. Матвієнко, Ф. Махлуп, Г. Мовсесян, М. Ожеван, Г. Пилипчук, В Політанський, В. Пожуєв, Р. Пойрера, Д. Рісмен, А. Рубанов, В. Скалацький, І. Скіпор, Г. Стародубова, А. Тоффлер, О. Фірсова, Ю. Хаяши, В. Цимбалюк, М. Швець та ін.); загальна роль інформації

в житті суспільства (М. Вебер, Ю. Габермас, Д. Тапскот, А. Тойнбі, О. Шпенглер, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.); еволюція суспільних пріоритетів від розвитку суто фізичних носіїв інформації до проблем взаємодії суб'єктів глобального інформаційного соціуму (Д. Белл, О. Тоффлер, Й. Масуда, Д. Лайон та ін.); соціально-філософський аналіз інформаційних технологій та їх впливу на соціум (Р. Абдєєв, С. Джура, М. Кастельс, В. Лях, І. Пригожин, Г. Хакен, Д. Чернавський, С. Курдюмов та ін).

Взагалі формування інформаційного суспільства – це тривала діяльність відповідних суб'єктів як в аспекті проведення організаційних заходів, так і в багатьох інших [1, с. 22]. Саме тому існує потреба проведення наукових досліджень з метою вдосконалення моделі інформаційного суспільства, формування прогнозів його становлення, розвитку та впливу на процес професійного самовизначення особистості.

Це зумовило вибір **теми статті**, яку присвячено розгляду аспектів впливу інформаційного суспільства на формування професійних намірів учнівської молоді.

Всі системи, які використовують інформаційні технології, визначаються «мережевою логікою», яка дозволяє їм впливати на багато процесів. Наскрізний вплив інформаційних технологій виявляється в тому, що вони достатньо гнучкі, що дозволяє їм постійно змінюватися і адаптуватися. Так як інформація виступає складовою частиною діяльності людської загалом, то вона здійснює визначальний вплив і на всі сфери життєдіяльності кожного окремого індивідуума. [2, с. 33].

У зв'язку з впливом інформаційних технологій на всі сфери людської життєдіяльності, Інтернет як глобальна тенденція розвитку мережевого суспільства сприяє розвитку глобальної інформаційної економіки. Зауважимо, сама економіка вже за своєю суттю є глобальною тому, що володіє здатністю функціонувати як єдине ціле у реальному часі і в масштабах всієї планети. Ця економіка є інформаційною тому, що продуктивність її господарських одиниць фундаментальним чином залежать від їх здатності створювати, обробляти, передавати, зберігати та ефективно застосовувати основану на знаннях інформацію [2, с. 49].

Виникненню означеної нової глобальної інформаційної економіки сприяла поява нової організаційної форми – «мережевого підприємства», яке характеризується гнучким виробництвом, новими системами його організації та управління. Пояснення цього феномену зводиться до того,

що «мережеве підприємство» як матеріалізація культури глобальної інформаційної економіки робить можливим перетворення сигналів у товари завдяки обробленню знань чим змінює природу сучасної праці [2, с. 49].

Модель «мережевого підприємства» поширюється у всіх сферах діяльності. Суто «on-line компанії», такі як портали, Інтернет конвент-провайдери та ін., що спеціалізуються на Інтернет-торгівлі, залежать від здатності організувати управління, забезпечити виробництво чи збут через Інтернет. Суть Інтернет-бізнесу полягає в інтерактивному зв'язку через мережу Інтернету між виробниками, споживачами та провайдерами послуг. Воно створює умови для масштабування, інтерактивності, управління гнучкістю, іміджевої реклами, орієнтації на конкретного клієнта тощо. Тому перетворення ринків капіталу є першопричиною становлення Інтернет-компаній і всієї нової економіки. Новий фінансовий ринок – це ключ до нової економіки і нового бізнесу, що відбувається в нових умовах глобалізації та взаємозалежності фінансових ринків, що трансформуються через електронну торгівлю. Електронна торгівля збільшує кількість інвесторів, які користуються надзвичайно різноманітними стратегіями, діють через децентралізовану мережу інвестиційних джерел.

Нова економіка, яку очолює сьогодні Інтернет-бізнес, є економікою, яку рухають інформаційні технології і яка організована навколо комп'ютерних мереж. Це, мабуть, і є джерелом зростання продуктивності праці, і відповідно створення капіталу у вік Інформації. Інтернет-компанія – це нова форма ведення бізнесу, за допомогою Інтернету, через Інтернет і в Інтернеті. Інтернет-економіка поступово трансформує стару економіку в нову, яка охоплює цілу планету. Таким чином, нова форма ведення бізнесу через Інтернет потребує ще більшої персональної відповідальності бізнес-планів, через які можна заробити багато грошей. Ця форма бізнесу базується на новій інформаційній культурі, якою підприємці часто не володіють.

Україна поки знаходиться на початковому етапі формування інформаційного суспільства і тому виникає велика відповідальність держави, громади і бізнесових структур у вирішенні проблеми створення нового комунікаційного середовища – вільного Інтернет-простору [2, с. 44].

Крім того, сучасний світ праці дуже мобільний і потребує постійного удосконалення, відповідно до вимог професії, що зміст і умови яких

швидко змінюються. Зокрема, кількісна характеристика працівників сектору інформаційної праці постійно зростає, хоча саме в цій сфері ризик втратити роботу є найбільш очевидним. Адже постійний розвиток і зміни технологій вимагають від людини безперервного професійного самовдосконалення, постійного підвищення рівня професійної кваліфікації [3].

Таким чином, інформаційне суспільство, конструюючи нову реальність на ринку праці, створює нову соціальну ситуацію, що потребує структурних змін в світі професій [3]. Розвиток інформаційного суспільства визначатиме зміни в світі професій, що напряму впливатиме на сферу професійних інтересів підростаючого покоління і на формування професійних намірів учнівської молоді.

До професій, які активно розвиваються зараз і отримають широке розповсюдження у недалекому майбутньому належать ті, зміст і умови праці яких пов'язано з обслуговуванням, забезпечення функціонування і безпосереднім використанням інформації, у яких людина є або фахівцем, зміст праці якого передбачає роботу з інформацією, а комп'ютерна техніка є при цьому знаряддям праці, або фахівцем, що забезпечує розвиток і функціонування засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед них можна виділити декілька підтипів професій:

- професії, безпосередньо пов'язані з виробництвом, експлуатацією та обслуговуванням комп'ютерної техніки;
- професії, пов'язані з виробництвом, експлуатацією та обслуговуванням засобів зв'язку, локальних і глобальних мереж, мережного об'єднання комп'ютерних систем;
- професії, пов'язані з програмним забезпеченням комп'ютерної техніки й автоматизованих систем;
- професії, галузі економіки й управління, пов'язані з абстрактно-математичними символами та графічними знаковими системами;
- професії, пов'язані зі створенням, обробкою, аналізом, зберіганням та передачею користувачам інформації.

Зокрема серед них:

- фахівці із інформаційної техніки, до виробничих функцій яких належить встановлення, підключення, з'єднання між собою, налагодження програмного забезпечення засобів інформаційно-комунікаційної технологій;

- фахівці засобів комунікації, які встановлюють, налагоджують та обслуговують основні засоби комунікації;
- фахівці засобів медіа й інформаційних служб з пошуку необхідної інформації у пресі, архівах, бібліотеках, банках даних, мережі Інтернет тощо;
- оформлювачі електронних і друкованих матеріалів, які виконують редагування та оформлення електронних матеріалів (тексту, ілюстрацій, графіки, звуку, відео);
- спеціалісти інформатики, до функцій яких належить розробка, реалізація й обслуговування комплексів апаратного й програмного забезпечення;
- продавці електронних систем, які аналізують, розробляють і реалізують інформаційні системи;
- економісти, які виконують фінансово-виробничі функції (керують розробкою й подальшим розвитком інформаційних систем);
- системні адміністратори, які планують, встановлюють й обслуговують програмне забезпечення функціонування устаткування компонентів інформаційних мереж.

Варто зазначити, сучасні інформаційні технології створюють умови для здійснювання фахівцями професійної діяльності на відстані від безпосередньо виробництва чи підприємства. Місцем роботи сучасного фахівця стає власне житло, готель чи офісні приміщення інших установ. Така праця з одного боку, зменшує витрати за рахунок економії на оренду виробничої площі та обладнання, тощо, але створює проблеми з організацією та контролем над таким видом праці з боку керівництва. Це вимагає від працівника не тільки активності, мобільності та підвищеної відповідальності, але й створює певну соціальну ізоляцію та вимагає забезпечення організації процесу праці за рахунок власних коштів [3].

В наші часи на ринку праці спостерігається збільшення попиту на таких фахівців як:

- технічні директори, які крім технічних знань володіють також навичками й досвідом роботи організатора, вміють керувати колективом від 3 до 20 розробників;
- керівники проектів, які розробляють і супроводжують уведення в експлуатацію різних проектів (володіють спеціальними технологіями розробки дизайну й архітектури програмного забезпечення, розуміють об'єктно-орієнтований підхід у програмуванні);

- дизайнери, до функцій яких належить розробка архітектури й дизайну майбутньої системи і створення її прототипу;
- програмісти, які здійснюють написання кодів майбутньої програми (вміють створювати власні і втілювати в код розроблені дизайнерами алгоритми);
- адміністратори сайтів (Web-серверів), які встановлюють і підтримують у робочому стані готові системи;
- системні адміністратори, які забезпечують надійну роботу локальної або розподіленої мережі, підтримують кінцевих користувачів, займаються захистом інформації (досконало володіють різними операційними системами, мережним устаткуванням, прикладними програмами, бухгалтерським програмним забезпеченням).

У наближеному майбутньому прогнозується зростання попиту на професії, які безпосередньо використовують сучасні інформаційні системи та засоби комунікації:

- перекладачі й лінгвісти (це пов'язано насамперед із зростанням політичної і економічної активності країн Азії);
- віртуальний юрист (фахівці в області права, які вирішуватимуть суперечки між людьми з різних країн і регіонів, де діє різне законодавство);
- менеджер аватарів (на зміну вчителям, викладачам мають прийти розумні аватари, за правильною конфігурацією і роботою яких мають слідкувати спеціальні менеджери);
- фахівці з обслуговування адресного медіа-контенту (працюватимуть з продюсерами і рекламодавцями над створенням новин, розважального контенту та інформації, адресно-орієнтованої на індивідуальні інтереси);
- фахівець з упорядковування віртуального простору і утилізації непотрібної інформації (забезпечення стабільної і ефективної роботи всіх додатків, пошти, керуватимуть онлайн-профілями, зберігання даних, запобігання несанкціонованого доступу і розкрадання персональної інформації а також швидке і надійне видалення непотрібних масивів даних тощо);
- часовий брокер (трейдер банку часу) (організатор операцій на своєрідній біржі часу – взаємне співтовариство, у якому будь-який з учасників зможе заробляти часові одиниці, надаючи послугу другим особам (наприклад, миття машини або догляд за хатніми тваринами тощо) з метою подальшої оплати інших послуг);

- соціальний працівник в соціальних мережах (для тих, хто не зможе інтегруватися в соціальній мережі або постраждав в результаті якихось складнощів у віртуальному співтоваристві);
- фахівець з персонального стилю (створенням персонального «бренду» клієнта у соціальних мережах, «розробка» індивідуальності у блогах тощо) [5].

Висновки. Інформаційне суспільство безпосередньо впливає на формування професійних намірів учнівської молоді. Однак, важливо якими мотивами керується молодь при виборі професії. Варто забезпечити умови, щоб мотивація виникнення професійного наміру не суперечила основним моральним засадам. Тому готувати учнівську молодь до вибору майбутньої професії потрібно з одночасним вихованням у них прагнення бути корисними своїй родині, оточуючим людям та державі. Необхідно навчити молодь об'єднувати матеріальні і духовні потреби, формувати у них світогляд сучасної людини.

Формування стійкого інтересу до певної професійної діяльності має поєднуватися з вихованням позитивного ставлення учнівської до праці взагалі, у якому не останнє місце займає їх адекватна самооцінка профпридатності. Тобто, орієнтуючи на той або інший вид професійної діяльності, необхідно враховувати, чи зможе конкретна особа успішно оволодіти професією та долати труднощі, з якими вона пов'язана. А для цього спочатку слід об'єктивно оцінити його можливості. Йдеться не тільки про спеціальні здібності, а про всю сукупність загальних здібностей особистості на основі яких вже згодом формуються відповідні професійні здібності.

Крім того, сучасне інформаційне суспільство впливає на формування основ інформаційної культури молоді. Як така інформаційна культура характеризує матеріальний і духовний рівень розвитку суспільства. Цей «побічний» ефект полягає у тому, що формування основ інформаційної культури здійснюється незалежно від майбутньої професійної діяльності, що випливає з універсальності інформаційних процесів і технологій.

Для подальших досліджень перспективним виявляються здійснення аналізу стану сформованості інформаційної культури сучасної української молоді, форм і методів упровадження інформаційних технологій в навчальний процес освітніх закладів різного типу, вивчення зарубіжного досвіду впровадження інформаційних технологій і пов'язані з цим зміни у розвитку суспільства тощо.

Список використаних джерел

1. Білан Н. І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві: теорія, еволюція, моделі та прикладні аспекти : дис. ... докт. соц. наук : спец. 27.00.01 / Н. І. Білан. – К., 2016. – 427 с.
2. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку мережевого суспільства та інформаціоналізму / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – № 64. – С. 32-43.
3. Дворніченко Л. Л. До питання профорієнтації у світі праці інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/VKhnpu_filos_2012_39_24.pdf.
4. Дубов Д. В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван, С. Л. Ечатюк. – К. : НІСД, 2010. – 64 с.
5. Морін О. Л. Старі та нові професії у сучасному світі / О. Л. Морін // Шкільний світ. – 2016.– №18 (746), вересень. – С. 25-30.
6. Пожуєв В. І. Формування інформаційного суспільства в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_36_1.pdf
7. Політанський В. Загальна характеристика становлення й розвитку інформаційного суспільства / В. Політанський // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2017. – лютий. – С. 18-22.
8. Скалацький В. М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) : дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 / В. М. Скалацький. – К., 2006. – 181 с.
9. Фірсова О. Д. Інформаційні технології як фактор соціальної трансформації суспільства [Електронний ресурс] / О. Д. Фірсова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – №9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_9_9

The article reflects the influence of the information society on the formation of professional intentions of students. At the same time, it is important to take into account the motives that guide young people in choosing a profession. It is noted that it is necessary to ensure the conditions under which the motivation for the emergence of a professional intention does not contradict the basic moral principles. It is proposed to